

SALOM RACABI

Behatolva a rózsa...

Behatolva a rózsa
 mély bíborába
 nem létező utcákon
 ősi könyvekben
 rózsámra rátalálva
 összekeverem a lelket
 és a visszhangot,
 mely elvágja
 a levegő útját
 üldöz
 mígnem énem
 'Egy vagyok' felkiáltással
 eltűnik egy fogatlan
 bíborszínű szájban.

Ez vagyok én

Ez vagyok én és ezek itt
 a szavaim.
 Ez vagyok én, ki nem érdemes
 arra, hogy a nevedet kimondja.

Nézd, hogy párolog a lélek
 és a zene hogyan írja
 önmagát.

Egy anya alakja a fia felett.
 Egy anya alakja sérült fia felett.

Ez vagyok én, mint egy
 légionárius, lábammal
 Isten földjét rugdosom.

Ez vagyok én, azokon az utakon,
 melyek rajtad túlról érkeznek
 hozzám.

De honnan lesz bátorság bennem,
 hogy tüzet gyűjtsak a hóban,
 honnan lesz bátorság bennem,
 hogy felmenjek a hegyre vezető
 grádicsokon, és eléd dobjam
 a szavakat. elismerjem a
 te dicsőségedet.

Magányomban

Magányomban téged hallak
és a holddal növő fák,
és a föld, melyhez az emberek
mint üvegedények csapódnak
és a szerelem,
mit magamba zártam
és a felszaggatott ablakok
emlékeztetnek csupán
a saját lélegzetemre.

Áll a tekinteten túl

Áll a tekinteten túl,
csak néz, egyre fürkészi
merre sodródik
az ar., melyet ő visel
és merre fordul a lehelete,
amit erőm megfeszítésével
én vonzok.
Szemem belső szemekre,
kezem légiesebb kezekre
cserélve
azon tűnődöm, a haja,
mely mint a leomló hegyek
betemeti arcát
és elfojtja lélegzetét,
vajon milyen lehet.

Megváltás

Lévén, hogy nincs bennem megváltás,
a megváltás az, amikor te járkálsz
körülottem, és még attól sem félsz,
hogy egy levél lehull, s még egy levél
önmagadból, amikor egy számodra
ismeretlen nyelven elringatod magad
egy dallal, vagy amikor Éva-kosztümben
rohangálsz szobáról szobára,
és keresed ezt a szót.

A tekinteten túl

Az első szó, amit Izraelben megtanultam: Salom, annyit jelent: béke. A leggyakoribb köszöntés is ez; Salom, salom – mosolyognak az emberek egymásra. A most érkezett beszélgetőpartneremet úgy üdvözölhetem, hogy salom, salom, salom. Ugyanis ezt a csodálatosan szép keresztnévet viseli: „Béke”. A családi neve RACABI. Vajon ennek a szónak is van jelentése?

SR: Egy falunak a neve volt Jemenben, nemzedékekkel ezelőtt. Édesapám ősei hét nemzedékkal előbb vándoroltak az országba. Édesanyám marokkói származású, ő 1948-ban érkezett. Haifa mellett születtem 1951-ben. Itt nőttem fel, majd Jeruzsálemben tanultam rabbiképzőben 17 éves koromig. Ne kérdezze, miért hagytam abba, mert úgysem tudom megválaszolni röviden. Katoná lettem. Tanultam és dolgoztam. Voltam éjjeliőr és tanár. Foglalkoztam utcagyerekekkel. Most is tanítok. Az egyetemen zsidó történelmet, a gimnáziumban pedig irodalmat. Ami a szívemhez ezen kívül a legközelebb áll, az a költészet és a filozófia. Nemcsak verseket írok, de kritikákat is. Hét verseskötetemet jelent meg, s egy antológia, melyben három másik költővel együtt szerepelek.

Hogyan kezdődött; mikor született az első vers?

SR: Ünnepe volt. Nem sokkal azelőtt hagytam ott az iskolát. Egyedül ültem az asztal, egy nagy asztal mellett. Sípoló hangokat hallottam egyszerre. Toltat, papírt vettem elő és megírtam az első versemet, miért hagyta ott a galamb Noé bárkáját. Nem tudtam, mi a költészet, a profán költészet, s pláne, hogy mi a modern költészet. Ismertem, megtanultam a középkori imaszövegeket. Bementem Haifán egy könyvesboltba, filozófiai témájú könyveket kerestem, s a

kezdembe akadt Baudelaire-nek *A romlás virágai*, valamint Slonszkinak az ismert modern héber klasszikusnak egy éppen akkor megjelent kötete. Ez 1968-ban történt. Megéreztem, mi az én irányvonalam. Írni kezdtem, s azóta folyamatosan írok. Bár ismerem az intést: *A sok könyvírásnak se vége, se hossza...*

Verseim tematikája az évek során nem változott. Magamról, magunkról írok. Kezdetben hangulatokat, emlékfoszlányokat elevenítettem meg. Írtam édesanyámról, édesapámról, s hogy én mint vallásos kisgyermek hogyan viszonyultam hozzájuk. A későbbi verseimben az elmélkedés lett egyre inkább úrrá. Már nem visszacmlékeztem, hanem az adott helyzetben írtam meg problémáimat.

Isten központi helyen áll költészetemben. Nem külsőséges formaságokban, nem szavakban. Tudatosan. Úgy, ahogy az arámi mondás fogalmazza: *Az Irgalmas a szívet kívánja; rahamána liba baé*. Mint tudja, Isten a szívekbe és a vesékbe lát. A szívbe, ahol a tudatos, s a vesékbe, ahol a tudatlan érzelmekek fészkelnek az ókori ember felfogása szerint. Az igazán jó pedig csak az lehet, amit tudatosan tesz az ember. Ez a megfogalmazás Kantnál is szerepel. Azt hiszem a legtudatosabban gyakorolható, s gyakorolandó a szeretet. *Gemilut baszadim* szó szerinti fordításban azt jelenti: *a szeretet viszonzása*. Az embernek elsősorban Isten szeretetét kell viszonznia. Cselekvőcn. Szeretetet kaptunk, s ezt tovább kell adni, hogy adakozva szeressük a másikat. Együtt élvezhessük az örömet, melyet tulajdonképpen az isteni szeretetből elindítva, mi hoztunk létre. A szeretet teremtető, szeretetet teremt. Minden ebből születik. Nem anyagiakra kell csupán gondolni, ha adásról, ajándékozásról van szó. Az öröm, a bánat, a csönd, a gond, a hallgatás, a meghallgatás, az ölelés, a simogatás, a gondolat, a nevetés, a könnyecsepp minden ajándék, s mint ilyen, továbbajándékozható. Az élmény például egy-egy, akár gondolati verset is elindító ajándék lehet a számomra. Nagyon spontánul születnek ugyanis a költeményeim. Javítani, kikorrigálni nem szoktam. Törlök, áthúzólok, széttépek, ha nem találom, úgy, hogy az első fogalmazás véglegesnek is megfelel.

Ha jól értem, amit csinál, az leginkább a modern vallásos költészet fogalmába sorolható. Kiknek az érdeklődésére számítbat?

SR: Aki nem ismeri, az nem is gondolja, hogy tulajdonképpen csak egy egész keskeny kis intelligenciáréteget érdekel a modern vallásos vers Izraelben. A profán tábornak problémái vannak, a vallásos pedig egyáltalán nem olvas modern verset. Amikor az első versemet megmutattam, akkor előzetesen sokat gondolkoztam azon, vajon mit teszek, ha azt mondják rá: ez nagyon rossz! Azt hiszem, tovább írtam volna. A lehető legrosszabb kritikákra is csak újabb és újabb költemények születésével tudtam volna felelni.

Az igazi művészre valóban ez a jellemző, de hát azért mégis sokkal boldogabban dolgozik abban a tudatban, hogy igen elismert költő. Kritikusai gyakran 'dicsérik szimbólumait is. Néhányról a fontosabbak közül beszéljen, kérem.

SR: Talán első helyen a *makom*, a hely szerepeljen. S játsszak egy kicsit a szóval, az első a legfontosabb hely, az nem csupán hely, hanem Istent is jelent. Az ima az Istennel való találkozás helye. Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak tulajdonítják a napi imádságok „alapítását”. Ábrahám korán hajnalban fölkel, azon a rettenetes reggelen, hogy teljesítse az Ur parancsát, a *Vajaskem Ávrahám babóker* azt is jelenti, hogy hajnali imát mond. Vajon enélkül tudott volna-e Izsák kérdésére, olyan nyugodt, biztos, hívő választ adni: „Isten majd gondoskodik bárányról az égő áldozathoz, fiam.” Lehet-e em-

bernek ennél nagyobb bizalma az őt próbára tevő Istenben? Ezt a helyet azért nevezik mind a mai napig „a heggyen, ahol az Úr gondoskodik”-nak. A hely pedig a későbbi jeruzsálemi szentély helye.

Felcseperedett fiának Ábrahám Háránból, szülőföldjéről, rokonai közül hoztat feleséget. A történet minden mozzanata az Úr gondoskodó szeretetét tükrözi. Az öreg szolga alig mondja el imáját, melyben kéri az Urat, hogyan jelölje meg a lányt, akit feleségül kell választania Izsáknak, máris teljesednek a feltételei, amiről megtudhatja, hogy Isten megint jóságosnak mutatkozott Ábrahám iránt. A leánykérés pompásan sikerült, s Rivka azonnal hajlandó is elmenni leendő férjéhez. Izsák mielőtt Rebekkával (Rivkával) találkozott *laszuah baszade*, sétált a mezőn, de inkább így fordítják a laszuah első jelentése szerint, hogy imát rebegett.

Az esti ima Jákob nevéhez kötődik. Az a hely, ahol Jákob rátalált Istenre, valószínű, azonos Izsák megkötözésének a helyével. *A vajifga bamakom* = rátalált a helyre, magában foglalja, hogy ez nem egy, de a hely volt. Este történt, nem sokkal később lefeküdt és elaludt, de előbb találkozott Istennel. Kedves kis mesét enged meg a *Talmud* szövegével való, ha mondhatom így, játék.

Elmondaná?

SR: Természetesen. Másik kedves szimbólumomhoz, a köhöz (*even*) is csatlakozik. Jákob a feje alá nem egy követ vesz, hanem a helység köveiből tesz. Álmában egy égis érő létrát látott, melyen Isten angyalai le- és feljártak, az Úr pedig fölötte állt, s így szólt hozzá: „Az Úr vagyok, atyádnak, Ábrahámnak Istene és Izsák Istene. [A földet, amelyen pihensz, neked és utódaidnak adom. Nemzetséged olyan lesz, mint a föld homokja, ki kell terjeszkedned nyugatra és keletre, északra és délre, általad és utódaid által nyer áldást a föld minden népe. Nézd, én veled vagyok. Mindenütt ottalmarok, ahová mégy és visszavezetlek erre a földre. Nem hagylak el, amíg véghez nem viszem, amit megígértem neked.” Az álmából felébredt Jákob így szólt: „Milyen félelmetes ez a hely, valóban itt van az Isten háza és itt van az ég kapuja.” Másnap reggel vette a követ, amelyen a feje nyugodott, s emlékköül állította. Igen ám, de a helység kövei vetélkedtek, hogy melyik legyen az a kő, melyen az igazember feje nyugodott, s ekkor csoda történt, s egyetlen kővé egyesült valamennyi. Számatalan ilyen kedves kis mese egészíti ki a talmudi történeteket. Ez például igen jól egyezik a bibliai szóhasználattal is.

Egyébként az imádságra is vonatkozik, hogy Isten a szíveket (s nem a szavakat) vizsgálja. Kedves kis legendát hadd meséljek el egy elhagyott kis szigetet egyetlen zsidó lakójáról, aki egy nap hajótörött zarándokokkal találkozott. Könnyes boldogsággal mondta, de jó, hogy végre együtt vagyok tíz férfival, s elimádkozhatom a kaddist veletek. *Jóbé smé ráko mövorach* – legyen az ő gyöngye neve áldott – kezdte. A többiek felvilágosították: a pontos szó *rábó*, hatalmas, mindenható. Szégyenkezve ígérte meg, hogy a jövőben nem téveszti össze egymással a két betűt. Másnap, mikor a kijavított hajó már a tengeren úszott, kétségbeesve kiáltozott utána, sőt a vízen járva futott a nyomában: Jaj, jaj, tanítsatok meg a helyes szövegre, mert megint elfelejtettem.

„Légyen átkozott az Isten!” – zengi Vörösmarty Mihály *A SZENT EMBER című versében az öreg remete, aki szintén a vízen járva fut a hajó után, mikor:*

„Elfelejté jobb imáját
Bölcs Gerő e nagy csodára
Így szól a nép hallatára:

Embernek hangzik a szó,
Isten szív után ítél,
Aki hisz, szeret, remél,
Az jobbához feljutandó.
Csalfa szívre, cifra szóra,
A szerencsés hazudóra
A világ hallgat bolondul:
A magas menny meg nem indul.
Téged isten
Jól megértett.
Életedben
Angyallá tett:
Mondd tovább is bátran szent imádat,
És ne rettegj semmi földi vádat.”

De mi legyen a következő szimbólum? Beszélne talán a rózsáról?

SR: A *sosana* lehet rózsza, de lehet lilium is, nem egyöntetűen eldöntött a talmudi szóhasználatban, hogy mikor melyik virágot jelenti. Igen fontos növény, mert a *Kabálában* például a világ szívét, középpontját is rózsza jelöli. Nem mindegy ám a színe sem. Amíg a vörös a bűn, a harc, a szerelem szimbóluma, addig a fehér a tisztaságé, az ártatlanságé.

Gondolom fehérben mégis inkább a liliumra kell gondolni. Egy elvarázsolt kertben ugyanis egy holdas éjszakán összeeszték a virágok, melyikük a legszebb. A kertész ámulva hallgatta a vetélkedőjüket. A százsorszép nevére hivatkozott. A rózsza nem éppen legszerényebb hangon dicsérte gyönyörű színét, szirmai bársnyos tapintását, bódító illatát, mely örömet okoz a szemnek, s fölvidítja még a szívet is. Letorkolta őt a tulipán, levelei alatt szúrós tövisű nőnek, s aki fájdalmat tud okozni, az nem érdemel elsőséget a szépségversenyen.

A kertész nem győzte jobbra-balra kapkodni fülét, s egyszer csak megakadt a szeme a liliumon. A távolban állt, virágkoronáját ringatta a szél, s ő szerényen meghajtotta magát. Csöndben állt, de illata áthatolt a vitatkozókhoz. S ekkor a kertész megszólalt: – Hát te, nem küzdesz az elsőségért, te tökéletes szépség tükré? Te, aki szebb vagy a frissen hullott hónál, színed az ártatlanság ruhája, tisztább az illatod, mint a langyos hajnali szellő, s mily szerény és igénytelen vagy. Legyen tiéd az elsőség, az ártatlanságodé, szelíd szerénységodé, tisztaságodé. Te mennyei ajándék vagy valóban, égből lecsöpönt tejből kiserkedt, fölnekedett.

A tisztaság a Seregek Urának legnagyobb és legszebb ajándéka, ahogy Izajás csodálatos tömörséggel fogalmazza: „Ha olyanok volnának is bűneitek, mint a skarlát, fehérek lesznek, mint a hó; és ha olyan vörösek is, mint a bíbor, olyanok lesznek, mint a gyapjú.”

SR: Verseim azonban csak jelölik azokat a szimbólumokat, amelyeket kérészre kifejtettem. Ahogy a bevezetőben mondtam, vallásos verseim is profánok lehetnek, s a legprofánabbnak tűnő témát is úgy dolgozom fel néha, mintha szent dologról írnék. Persze mert úgy érzem, nekem az valóban szent. Gondolok itt a szerelemre, családra, gyermekekre például. Azt hiszem, elérhetetlen csúcs az *Énekek Éneke*, sőt mondhatnám, nagy kihívás a költőnek.

DOBOS MARIANNE